

Straturi etimologice reflectate în hidronimia românească

Oliviu Felecan

*Technical University of Cluj-Napoca,
North University Centre of Baia Mare, Romania*
olifelecan@yahoo.com

Nicolae Felecan

*Technical University of Cluj-Napoca,
North University Centre of Baia Mare, Romania*
nicufelecan@yahoo.com

Rezumat: Lucrarea de față își propune să ilustreze pe baza materialului hidronimic contactele lingvistice pe care românii le-au avut cu diversele populații, începând din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Înfățișarea și elementele constitutive ale hidronimelor dovedesc existența mai multor niveluri: autohton (traco-dac), moștenit din latină, slav, de alte origini, creații interne.

În comparație cu situația din celelalte limbi romanice – franceză, spaniolă, italiană –, nu am remarcat deosebiri majore, ceea ce dovedește statornicia limbii române într-un areal izolat de restul romanității. Păstrarea unor nume de râuri din Antichitate până astăzi constituie unul din cele mai puternice argumente în demonstrarea continuității dacoromânilor pe teritoriul vechii Dacii.

Cuvinte-cheie: hidronimie românească; hidronime majore; hidronime minore; etimologie; istoria limbii.

Abstract: This paper aims at illustrating with hydronymic material the language contacts that the Romanians have had with various peoples since olden days until today. The aspect and constitutive elements of hydronyms reveal the existence of several levels of influences: autochthonous (Thraco-Dacian), Latin inheritance, Slavic, other origins and internal creations.

In comparison with the situation of hydronymy in other Romance languages – French, Spanish and Italian –, no major differences could be noted. This proves the stability of the Romanian language in an area isolated from the rest of the Romance world. The preservation of river names from Antiquity until

today is one of the most solid arguments in demonstrating the continuity of the Daco-Romanians on the territory of ancient Dacia.

Keywords: Romanian hydronymy; majory hydronyms; minor hydronyms; etymology; language history.

1. Introducere

Lucrarea de față își propune să ilustreze, pe baza materialului hidronimic, contactele lingvistice pe care românii le-au avut cu diversele populații, începând din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Înfățișarea și elementele constitutive ale hidronimelor dovedesc existența mai multor niveluri: autohton, moștenit, slav, de alte origini, creații interne.

În comparație cu situația din celelalte limbi romanice, nu am remarcat deosebiri majore, ceea ce dovedește statornicia limbii române într-un areal izolat de restul romanității. Păstrarea unor nume de râuri din Antichitate până astăzi constituie unul din cele mai puternice argumente în demonstrarea continuității dacoromânilor pe teritoriul vechii Dacii.

2. Metodologie

Ca modalitate de cercetare am apelat la sursele istorice și lingvistice existente, iar pentru creațiile interne ne-am bazat, în mare parte, pe propriile cercetări din spațiul nord-vestic al României. Pentru situația din alte arii romanice am utilizat lucrări teoretice și lexicografice recente, îndeosebi *Romanische Sprachgeschichte. Histoire linguistique de la Romania. Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen. Manuel international d'histoire linguistique de la Romania*, 3. Teilband / Tome 3 (Ernst, Gleßgen, Schmitt, Schweickarg, 2008).

3. Straturi etimologice

Pornind de la ideea că hidronimele sunt bine localizate, că își păstrează caracteristicile de-a lungul timpului și, prin aceasta, însuși denumirea, am încercat o clasificare care să ilustreze straturile etimologice. De altfel, “încadrarea toponimiei unui teritoriu în sfera limbii comune este esențială pentru determinarea structurii toponimice și în același timp pentru o justă rezolvare etimologică” (Bolocan, 2010: 3).

Studiile întreprinse până în prezent dovedesc că denumirea apelor este strâns legată de mărimea râului. Cu cât acesta este mai lung, cu atât este mai sigur că etimonul său va trimite la o rădăcină mai veche. În cazul României, râurile/ fluviile peste 500 de km au un radical indo-eu-

ropean sau traco-dac¹. Dintre cele cu o lungime mai mică de această cifră, numele lor pot avea o etimologie diferită. Denumirile vechi sunt tot mai rare, ceea ce nu înseamnă că pentru râurile sub 100 de km, sau chiar mai mici, nu vom găsi și astfel de nume vechi.

Pe de altă parte menționăm că numărul râurilor este invers proporțional cu lungimea lor. De pildă, dintr-un total de 4925 de ape curgătoare, stabilit de Marius I. Oros (1996: 76-78), numai șase au o lungime de peste 500 de km, iar 14 au lungimea cuprinsă între 200 și 500 de km; restul sunt sub 200 de km, iar cele mai multe sub 100 de km (cel mai adesea sub 50 de km).

3.1. Substratul (*stratul prelatin*)

Termenii de substrat, strat prelatin se găsesc în denumirea tuturor râurilor de peste 500 de km, la jumătate din cele cu lungimea cuprinsă între 200 și 500 de km și la doar câteva dintre celelalte²:

3.1.1. Fluvii de peste 500 de km

Dunăre (la romani: *Danubius*, *Danuvius*, la greci: *Danuvis* (Δάνουβις), *Dunavis* (Δούναβις)³, în v. sl. *Dunavŭ*, în gotică **Donawi*, **Dunawi*) are o lungime totală de 2860 de km, din care pe teritoriul României 1075 km. Formele menționate, indiferent de limbă, trimit la un radical *dan-/don-* cu înțelesul “apă”, “râu”, prezent și în numele *Donului*, în vechiul nume al *Niprului* (*Danapris*) și în cel al *Nistrului* (*Danastris*) și

¹ “Les grands cours d’eau portent généralement des noms très anciens, prélatins ou latins, les rivières moyennes, des noms slave ou roumains et les petits ruisseaux et les lacs, des noms roumains ou des emprunts aux cohabitants d’autres ethnies” (Iordan, *ap.* Tomescu, 2008: 2728).

² Pentru hidronimele cuprinse în acest subcapitol am utilizat Drăganu (1933), Frățilă (2011), ILR II, Ivănescu (1980) și Pușcariu (1976).

³ Numele tracic al Dunării, în partea inferioară era *Istros* (*Hister*), de la un rad. **istr-* “care curge repede”, același cu cel din numele *Nistrului* (în Republica Moldova; gr. *Tiras* (cf. iran. *tuross* “iute”, “repede”, din i-e **isro-*, **sreu-* “a curge”). *Nistrul* era numit în lat. *Danaster*, v. sl. *Dŭněstru*, *Dněstru*, rus. *Dnestr*; și are o lungime de 1352 km. Etimologie: rad. scito-sarmatic *dan-* (v. iran. *dana* “râu”) și componentul tracic **is(t)r-* “curent de apă puternic”. Italienii, care l-au cunoscut la vărsarea în Marea Neagră, i-au spus *Tyrlo*, iar arabii și neamurile turcice, *Tyrlla*, denumire transmisă și populației basarabene, cum o dovedește expresia *s-a dus pe Turlă-n jos* “s-a dus pe Nistru la vale” (Eremia, 1986: 63).

a multor alte nume din zona Caucazului de nord: *Ghizeldon*, *Urs-Don*, *Hobi-Don*, *Ar-Don* (Eremia, 1986: 249; Frățilă, 2011: 39-40). În limbile moderne, care au contact cu fluviul, s-au moștenit formele: *Dunav* în bulgară, *Dunaj* în sârbo-croată, *Duna* în maghiară, *Donau* în germană. Numele românesc, *Dunăre*, este diferit de acestea, fiindcă el are la bază un hidronim trac **Donaris*, de la aceeași temă, *dan-*, *don-* (Ivănescu, 1958: 132), și sufixul de origine tracă *-aris*, existent, cum a demonstrat E. Petrovici, și în numele altor două râuri din Dacia: *Naparis* și *Miliare* (Frățilă, 2011: 40).

Mureș (*Maris*, *Marisos*, *Marisia*, *Marisus*, *Marisius*, *Morises*) este afluent al Tisei și are o lungime de 756 km, din care 718,5 km pe teritoriul României. În explicarea numelui au fost propuse mai multe etimologii: rad. *mar-* “apă”, înrudit cu sanscr. *mira-s* “mare, graniță, hotar”; *mar-* “a străluci, a licări”; dac. **morisjo* “mlaștină, baltă” (cf. Frățilă, 2011: 26).

Olt (*Aloutas*, *Alutas*, *Alutus*, *Alutum*), afluent pe stânga al Dunării, izvorăște, ca și Mureșul, din Muntele Hășmașul Mare și are o lungime de 670 de km. În documentele cancelariei ungare, redactate în limba latină, apare sub formele *Alt* (în anii 1211, 1222) și *Olt(h)* (începând cu anul 1233) (cf. Drăganu, 1933: 536-537). Etimologia numelui a fost îndelung disputată. Între ipoteze se află cea dacică sau tracică, scitică sau agatârșică, ilirică, latină, baltică, germanică. Pentru rădăcina indo-europeană **el-* / **ol-* “a curge” pledează unele hidronime din Peninsula Balcanică: *Altos* (azi oiconim) din apropierea Salonicului, *Altus* din Iliria (Frățilă, 2011: 33-34)⁴.

Pрут (Ποράτα, Πυρετός, Βουρατ) este afluent pe stânga al Dunării, cu o lungime de 953 de km, din care 716 pe teritoriul României. Prioritor la originea lui sunt încă dispute. G. Ivănescu, ca și alți lingviști, consideră că numele provine de la rad. i-e. **pltus* “plin, larg” (Ivănescu, 2000: 75-78). Faptul poate fi confirmat și prin aceea că, în cursul inferior, Prutul are albia foarte lată și plină cu apă (Frățilă, 2011: 38).

Siret (*Tiarantos*, *Gerasos*, *Gerasus*, *Seretos*)⁵ este afluent pe stânga al Dunării, cu o lungime de 740 de km, din care 575 de km pe teritoriul

⁴ Un istoric al discuțiilor se găsește la Tănase (1963: 195-209).

⁵ “Popular, a circulat multă vreme forma *Seret* (nearticulat și articulat – *Seretul*, *Seretele*). Cea cu *i* se poate lesne explica printr-un fenomen fonetic de disimilație, ca și prin impunerea pe cale administrativă a unei forme din limbile străine în care s-au redactat actele cancelariei domnești în Moldova” (Dan, 2003: 239).

României. Numele este atestat și în teritoriul iliric: Σέρπετος în Dalmația, Σερπετος în Dardania. Forma pe care o are trimite la rad. i-e **ser-* “a curge” (cf. sanscr. *sarit* “râu”) + suf. *-etos* (ILR II: 358)⁶.

Tisa (*Tisia*, *Pathissus*, *Titza*) are o lungime de 960 de km, dintre care 62 de km formează granița dintre România și Ucraina. Numele provine din etimonul dacic **Tibisio*, de la rad. i-e **thib-* “nămolos” < **ti* “a se muia, a se scurge”, amplificat cu *-bh-* (cf. ILR II: 359; Frățilă, 2011: 22).

Raportate la arealul românesc, aceste ape prezintă următoarea configurație: a₁) au cursul în interiorul granițelor: **Olt**; a₂) străbat teritoriul țării: **Mureș** (izvorăște din Munții Hășmașul Mare și iese din țară vârsându-se în Tisa, în apropiere de Szeged, Ungaria), **Siret** (izvorăște din Carpații Păduroși, Ucraina, și se varsă în Dunăre, la sud de orașul Galați); a₃) formează porțiuni de graniță fără a intra în interiorul României: **Prut**, **Tisa**; a₄) formează porțiuni de graniță și intră pe teritoriul țării: **Dunărea**.

3.1.2. Râuri cu lungimea cuprinsă între 200 și 500 de km

Acestea sunt în număr de 14: *Argeș* 350 km, *Bârlad* 207 km, *Bistrița* 283 km, *Buzău* 308 km, *Crișul Alb* 234 km, *Dâmbovița* 286 km, *Ialomița* 417 km, *Jijia* 275 km, *Jiu* 384 km, *Moldova* 213 km, *Someș* 381 km (din care 349 pe teritoriul României), *Târnava Mare* 246 km, *Timiș* 339 km (din care 241 km pe teritoriul României), *Vedea* 224 km.

Dintre ele doar jumătate au nume autohtone, celelalte sunt fie slave (*Bistrița*, *Dâmbovița*, *Ialomița*, *Jijia*, *Târnava*), fie de probabilă origine peceneg-cumană: *Bârlad*, fie cu origine discutabilă, germană sau slavă: *Moldova* (Frățilă, 2011: 41; Moldovanu, 1981-1982: 5-61; Rosetti, 1978: 245-246).

Cele cu denumire autohtonă “continuent des étymons attestés dans les sources grecques et latines” (Tomescu, 2008: 2728) și sunt:

Argeș (Ἄργησσός, *Ordessos*, în v. drom. *Arghiș*, *Argyas*, „probabil redare aproximativă a unui Ἀργεσος sau Ἀργισος), afluent pe stânga al Dunării. Numele este derivat din radicalul *arg-* “alb”, pe care Vasile Pârvan îl găsește și în regiuni tracice ori în limbi înrudite cu traca: frigi-ana și armeană (cf. Drăganu, 1933: 350-352; Frățilă, 2011: 35).

⁶ Pentru alte amănunte, v. Franga (1981: 621-626) și Dan (2003: 235-239).

Buzău (*Μουσεος, Βουσεός*) este un afluent pe dreapta al Siretului, iar numele provine de la un radical trac **bhuǵ-* “a îndoii” sau *buz-* (cf. Frăţilă, 2011: 35-36).

Crişul (cu determinanţii: *Alb* 234 km, *Repede* 139 km, *Negru* 139 km, *Pietros* 31 km) avea în Antichitate denumirile: *Crisia, Grisia, Gressia, Κρισος*. În privinţa etimologiei s-au emis păreri diferite, dar cea mai plauzibilă pare a fi cea care porneşte de la radicalul de origine tracă *krs-*, *kres-* “colorat” (cf. Drăganu, 1933: 313 ş. u.; Frăţilă, 2011: 25-26).

Jiu este afluent pe stânga al Dunării, identificat de Xenopol în *Gilpil*. Ca origine, Hasdeu trimite la sciticul *sil* “apă, fluviu” (cf. Frăţilă, 2011: 32-33).

Someş (în lat. *Samus*, cf. CIL III, I, 827) este afluent pe stânga al Tisei şi provine de la un rad. sanscr. *çam-* “calm, liniştit” (cf. Drăganu, 1933: 474).

Timiş este afluent pe stânga al Dunării (pe teritoriul Serbiei) şi provine de la rad. **ti-*, cu amplificarea *-m-*: *Timac(h)us* > *Timoc* şi *Timavus* (cf. Sluşanschi, 1976: 155; Frăţilă, 2011: 22-24).

Vedea este afluent pe stânga al Dunării şi reprezintă “un nume dacic” derivând din i-e **ued-* “apă” (ILR II: 359; Băltăceanu, 1976: 76).

3.1.3. Ape cu lungimea sub 200 de km

Aici găsim întreaga gamă de denumiri, de la cele care ascund un apelativ de substrat cu sensul de “apă, râu”⁷, la cele cu nume împrumutate de la diversele popoare cu care dacoromânii au convieţuit ori au venit în contact şi până la cele derivate ori compuse româneşti cu diverşi determinanţi, inclusiv antroponime şi toponime.

Dintre râurile cu nume de substrat, numai patru (*Bârzava, Gilort, Motru, Nera*) au cursul cu lungimea cuprinsă între 100 şi 200 de km, iar celelalte (*Ampoi, Cerna, Ibru, Iza, Lotru, Mara, Năruia, Săsar, Strei*) au lungimea sub 100 de km:

Ampoi (la romani *Ampelum*) este un afluent pe dreapta al Mureşului, cu o lungime de 53 de km. Pentru etimologia numelui s-au propus mai multe explicaţii: rad. *ampel-*, de origine iraniană (< *am-* “avec”,

⁷ Studiile de lingvistică i-e ca şi cele de onomastică antică au demonstrat că numele cursurilor de apă au fost, în majoritatea cazurilor, însuşi termenul comun corespunzător: *apă (curgătoare), fluviu, pârâu, râu, torent* sau o caracteristică a apei (Graur, 1972: 100-108).

“ensemble” + *pel-, pal-* “couleur”), gr. *ampelos*, getic *Ampi-lum*, lat. *amnis* “râu”, cu intercalarea lui *p* între *m* și *n* > **ampn-*, + **poi* provenit dintr-un *Apoleu*, daco-moesic *Ampee* < **ap-* “eau”, “apă” (cf. ILR II: 356; Frățilă, 2011: 26-27).

Bârzava este afluent pe stânga al Timișului, cu o lungime de 129 de km pe teritoriul românesc. Provine din trac. *berzava*, înrudit cu sl. *brüzü* “repede” < i-e **bhreg-* sau *bhers-* (v. Frățilă, 2011: 29).

Cerna (*Dierna, Tierna, Zerna, Tsiernensis, Cernesus*, “probabil adaptare slavă a numelui vechi românesc **Dzërna*”, ILR II: 357), este afluent pe stânga al Dunării, cu lungimea de 82 de km. Pentru întreaga discuție privitoare la etimologia numelui, vezi Frățilă (2011: 29-30).

Gilort are 107 km, fiind un afluent pe stânga al Jiului. Etimonul este dedus din dacicul *sil-arta* “pârâu voinic” (Hasdeu, *ap.* Frățilă, 2011:33).

Ibru reprezintă un pârâu în hotarul satului Răcățau, jud. Alba. Provine dintr-o formă i-e **eybhro-* “care țâșnește” sau *yebhro-s* “care stropește” < radical i-e **eyebh-* (cf. Frățilă, 2011: 28-29).

Iza, afluent pe stânga al Tisei la Sighetu Marmației, cu lungimea de 83 de km, izvorăște din Munții Rodnei și străbate depresiunea Maramureșului (DE, s. v.)⁸. Etimologia este incertă, dar, probabil, vine de la un cuvânt autohton, cu radicalul *iz-* cu sensul “izvor, apă” (Vișovan, 2005: 149).

Lotru, afluent pe dreapta al Oltului; 80 de km. A fost explicat din sensul “iute, repede” al cuvântului *lotru* “hoț” (v. Frățilă, 2011: 33).

Mara, râu în Maramureș, cu lungimea de 40 de km, este un afluent pe stânga al Izei. Etimologia numelui a fost intens discutată, dar cea mai plauzibilă pare a fi aceea care pornește de la radicalul *mar-* “apă” (+ *a* “considerat ca feminin articulat” sau ca “sufix toponimic”), cf. sanscr. *mara*, celticul *mor*, goticul *marei*, latinul *mare*, slavul *mare*, lituanianul *mares* (Xenopol, 1985: 50-51), propus ca etimon și pentru râul *Mureș*.

Motru, râu și localitate (*Ad Mutrium, Amutria, Амутрив*, cf. ILR II: 357), desemnează un afluent pe dreapta al Jiului, cu o lungime de 120 de km. Numele a fost explicat de Al. Philippide (1923: 456) din

⁸ O caracteristică a râului, considerată de specialiști drept “unică”, este aceea că izvorul râului “dispare în cursul superior” și “parcurge subteran o distanță de circa 3 km, creând splendide formațiuni de peșteră la contactul unei falii între calcare și șisturile cristaline, pentru a reapare la suprafață sub forma unui puternic izbic cunoscut sub numele de Izvorul Albastru al Izei (monument al naturii)” (Nădișan & Bandula, 1980: 8).

Mutru, cu o evoluție fonetică normală, dacă *u* a fost scurt: *Mutru* > *Motru* (cf. **excūtio* > *scot*) (Frățilă, 2011: 31).

Nera este un afluent pe stânga al Dunării, de 125 de km; denumirea provine de la o bază i-e **ner-*, **nar-* “apă de izvor”, cu atestări “din sudul Europei până în Letonia nordică” (Ioniță, 1982: 206).

Năruia reprezintă un pârâu în Vrancea; este cuvânt dacic de origine i-e, **nar*, **ner-*, înrudit cu termeni balto-slavi și chiar grecești (Ivănescu, 1965: 270).

Săsar are 31,6 km, fiind un râu din Maramureș; originea numelui trebuie căutată la rad. i-e **sar*, **ser-* “apă, curgere” cf. sanscr. *sarīt* “râu”, *sisarī* “curgere”, lat. *serum* “lichid, zer” (Felecan, 2011: 11-14).

Strei, afluent pe stânga al Mureșului, are 89 de km; denumirea provine dintr-un radical i-e **s(e)reu* “râu”, cu epenteza lui *t*, obișnuită la traci, slavi și germani (Drăganu, 1933: 277).

Ca răspândire, aceste râuri se găsesc în toate zonele țării, ceea ce dovedește existența elementului de substrat pe întreg teritoriul daco-român, iar notările variate, adesea aproximative ale unora, se explică prin faptul că numele au fost atestate în latină sau greacă, limbi ce nu aveau toate sunetele existente în limba dacă, puțin cunoscută (cf. ILR II: 361-362)⁹.

3.2. Stratul latin

După cum pe malul drept al Dunării, “toți afluenții fluviului și-au păstrat până astăzi numele folosite de romani: *Timacus* > *Timoc*, *Almus* > *Lom*, *Cebrus* > *Cibrica*, *Augustus* > *Ogost*, *Oescus* > *Iskăr*, *Utus* > *Vid*, *Asimus* > *Osăm*, *Iantrus* > *Iantra*” (Frățilă, 2011: 20), tot astfel și în Dacia hidronimia s-a păstrat într-o măsură însemnată, fiind transmisă neîntrerupt de la daci la romani și apoi la dacoromâni. Dovada o avem în păstrarea unor hidronime majore, care au un ș final, ce nu poate fi explicat prin slavă: *Criș* < *Crisia*, *Mureș* < *Maris* (*Moris*), *Argeș* < *Ardesos*, *Someș* < *Samus*, *Timiș* < *Tibisis* (cf. Petrovici, 1964: 19; Brâncuș, 1985: 369-371, 1995: 82-85). Emil Petrovici considera că ne aflăm, probabil, în fața aceleiași tendințe de schimbare a lui *s* în ș, petrecută

⁹ “Les hydronymes de substrat continuent des étymons, attestés dans les sources grecques et latines, parfois sous des formes latinisées: Ampoi < Ampelum, Argeș < *Argessis, Ardessos, Olt < Alutus” (Tomescu, 2008: 2728).

în dacomoesica de la sudul Dunării, unde *Naissus* a devenit *Niș* (1964: 19-21).

Nici fenomenul trecerii lui *a* accentuat la *o* accentuat, străin în evoluția limbii române, întâlnit la câteva hidronime, precum *Alutus* > *Olt*, *Samus* > *Someș*, *Dana-* > *Dona-* (**Donaris* > *Dunăre*), *Maris* > *Moriș* > *Mureș*, nu justifică aserțiunea unui intermediar slav, ci este un fenomen fonetic daco-moesic târziu și se întâlnește în numeroase alte situații, dovadă și oscilațiile *Potaissa* / *Patavissa*, *Porolissum* / *Paralissensium* etc. (ILR II: 316, 362; Poghirc, 1974: 36-37). Pe de altă parte, încă la începutul sec. XX, în anul 1908, lingvistul italian Matteo Bartoli a demonstrat că, la slavi, în împrumuturile făcute de ei în Antichitate, *a* lung și scurt neaccentuat este redat prin *o*, pe când cel accentuat se păstrează ca *a*: *Salona*, în Dalmația, *Bratia* > *Brač*, *Pharia* > *Hvar* (ap. Frățilă, 2011: 21).

Și în celelalte hidronime, cu radical vechi, evoluția lor se poate foarte bine explica prin legile fonetice cunoscute la apelative. De pildă, *Săsar*, numele râului din Maramureș, de la rad. i-e *sar-*, *ser-* “apă, curgere”, prin reduplicare, a devenit *Sarsar*, întocmai ca și *Arar*, fluviu din Gallia menționat încă de Caesar. Prin evoluție fonetică, grupul de sunete *-rs-* s-a transformat prin asimilarea lui *r* în *-ss-*, scris în epoca romană și cu un singur *s*. Oscilații se găsesc și în cuvinte ca: *rursum*, notat de Plaut *russum* și *rusum*; *pessicum*: *pe[rsica]* non *pessica*, în *Appendix Probi*, iar *a* neaccentuat a ajuns ă. Așadar, și *Sarsar* a putut deveni, cu timpul, *Sassar* / *Sasar*, formă din care a rezultat *Săsar* (Felecan, 2011: 13).

De aici reiese că multe din numele fluviilor/ râurilor cu radical prelatin au ajuns în românește de la forma latină, conform legilor fonetice comune apelativelor.

3.3. *Superstratul*

3.3.1. Hidronime slave

Hidronimia, ca de altfel întreaga toponimie slavă a apărut, potrivit afirmațiilor istoricilor Constantin și Dinu C. Giurescu (1971: 158), în timpul îndelungatei conviețuiri a dacoromânilor cu slavii, în secolele VI-IX, înainte de venirea ungarilor. “Elementul slav nu a participat la procesul de formare a limbii române, ci este un adaos ulterior” (Pătruț, 1974: 93). Din această perioadă datează numele apelor *Belarca*, *Bistra*, *Bistrița* (<

bystru “repede”, “limpede”), *Cernavodă*¹⁰ (“*apa neagră*”, numit astăzi *Cara-Su*, echivalentul turcesc al *Cernavodei*), *Crasna* “râul frumos”, *Dâmbovița* “râul stejarilor”, *Dobra* “Frumoasa”, *Ialomița* “râul ținutului pustiu, nelucrat”, *Ilfov* (< bg. *elhov* “de arini, acoperit cu arini”, cf. DTRM, s. v.), *Jijia*, *Milcov* (< bg. *milkav* “dezmiardător, afabil, grațios”, cf. DTRM, s. v.), *Neajlov*, *Prahova* (< *prah* “praf; apă prăfoasă, cu aluviuni”), *Putna* “râul cu drum”, *Râmnic* “râu, iaz cu pește”, *Suceava*, *Târnava* “râul spinilor, râul cu spini”, *Teleajen*, *Tismana*, *Topolog* (< sl. *topol(a)* “*populus alba*”, cf. Iordan, 1963: 480) și multe altele existente pe întreaga suprafață a țării.

Pe de altă parte trebuie să precizăm că românii nu au înlocuit toponimele slave, ci ei înșiși au devenit “creatori de toponime slave” (cf. Petrovici, 1970: 292-303). “La plupart des hydronymes slaves enregistrés sont des lexèmes roumains d’origine slave” (Tomescu, 2008: 2718).

3.3.2. Termeni de la popoarele migratoare

Dintre popoarele care au trecut peste ținutul Daciei, după retragerea legiunilor și a administrației romane, nu toate au lăsat urme palpabile în limbă. În afară de slavi, care au sfârșit prin a fi, în partea nord-dunăreană, asimilați de populația romanizată, și care au contribuit la modelarea limbii române, în special a lexicului, doar pecenegii, despre care se știe că, în anul 993, ajung, prădând și pustiind, până în Atica, și cumanii, neam înrudit și de “aceeași limbă” cu primii, atestați în ținuturile noastre pe la jumătatea secolului al XI-lea, ne-au lăsat ceva urme în lexic și toponimie (v. Giurescu, 1971: 198-200; Pușcariu, 1976: 329-350): *Teleorman*, ținut și apă (< turc. *teli orman* “pădure nebună, codru”, Iordan, 1963: 88), eventual *Bârlad* și următoarele hidronime terminate în *-lui* (în care, la unele, se distinge un *-l-* “element formativ” + *-ui*, cu semnificația “râu”, “vale” < turc. *uj* “vale, râu”): *Bahlui*, *Călmățui*, *Cătălui*, *Covurlui*, *Dăsnățui*, *Urlui*, *Vaslui* (cf. Iordan, 1963: 94, nota 2).

3.3.3. Hidronime de origine maghiară, germană, turcă

Conviețuirea cu alte etnii, cu care românii trăiesc sau se învecinează, a dus la adoptarea unor nume și în domeniul hidronimiei.

¹⁰ Astăzi e cunoscut doar ca nume de oraș, în sud-estul României.

De la maghiari sunt cele mai timpurii: *Agăș* (< ágas “ramificat”), *Lăpuș* (< *láros* “mlăștinos”). În perioada de ocupație (1940-1944), administrația maghiară a tradus cu consecvență denumirile românești, toponime și antroponime, acolo unde sensul a fost înțeles: *Sebeș* (din *szebes* “frumos”, “repede”), pentru *Frumoasa*, Șieu (din *sajó*: “râu repede/ sărat”, pentru *Bistrița*, numită în amonte *Repedea*).

Și populația germană, conlocuitoare în anumite regiuni ale țării, a dat nume de râuri/ pâraie, precum: *Vaser* (< *Wasser* “apă”), râu în Maramureș; *Muller*, *Fischer* (și în forma românită *Fișer*), de la nume proprii, în județul Brașov etc.

În Dobrogea, lacurile litorale au denumiri turcești: *Agighiol* (*agi* “otravă”, datorită apei amare + *göl* “lac”), *Cara-Su* (“apa neagră”, fosta baltă Cernavodă), *Sutghiol* (*siut* “lapte”, datorită aspectului lăptos, dat de izvoarele din lac + *göl*), *Taşaul* (*taş* “piatră”, cu maluri stâncoase), *Tekirghiol* (*tekir* “vărgat”, datorită aspectului dat de valurile sale în vreme de furtună + *göl*), *Tuzla* (*tuzlu* “sărat”), *Tatlageac* (*tatli* “dulce”) etc.

3.4. Formații românești

Formațiile românești caracterizează, de regulă, categoria apelor sub 100 de km, adică râurile mai mici și pâraiele, ceea ce este confirmat și de Tomescu: “le réseau hydronymique mineur porte généralement des noms roumains. Parmi les hydronymes roumains prédominent les formes délexicales géographiques à valeur descriptive, simples” (2008: 2728). Structural, ele apar fie în formă simplă, fie într-una compusă.

Structurile simple trimit la un antroponim sau toponim:

Baicu (< *Baicu*), *Căliman* (< *Căliman*), *Ghișa* (< *Ghișa*), *Manciu* (< *Manciu*), *Mătieș* (< *Mătieș*)¹¹, toate etimoanele reprezentând nume proprii etc.

ori la un apelativ, care denumește:

- a) o caracteristică a apei: *Adâncata*, *Alba*, *Alun(a)*, *Amara*, *Crăpăturile*, *Frumoasa*, *Galbena*, *Glodoasa*, *Limpedeia*, *Recea*, *Repedea*, *Săpatul*, *Sărata*, *Slatina*, *Sunătoarea*, *Talburea* etc.
- b) derivate: *Argeșel*, *Bistricioara*, *Dâmbovicioara*, *Dunărița*, *Dunăreua*, *Idișor* (*Iedișor*, *Iudișor*, *Ieudișor*), *Lotrioara*, *Lotrișo-*

¹¹ Aceste exemple trimit la nume de râuri din Maramureș.

rul, Lotrița, Moldovița, Olteț, Râușorul, Sucevița, Teleajenel, Vălișoara etc.

Structurile compuse asociază termeni ce au diferite valori funcțional-semantice. Pentru ilustrarea acestei situații am apelat la sintagmele în care intră, ca determinat, *baltă, pârâu* (termeni de substrat) și *apă, râu, vale* (termeni moșteniți), în scopul relevării, și sub acest aspect, a perenității acestor elemente în toate sferele vocabularului și am constatat că recordul îl deține cuvântul *vale* cu 1343 de atestări, urmat de *pârâu* cu 565, *râu* 187, *apă* 14 și *baltă* 7 atestări.

Referitor la determinant, cele mai multe ocurențe le are **Valea Mare 88**, urmat de **Valea Seacă 40; Valea Rea 32; Valea Lungă 28; Pârâul Mare, Valea Neagră 24; Valea Lupului, ~ Satului, ~ Ursului 17; Valea Boului 16; Valea Morii 15; Pârâul Sărat, ~ Sec 14; Valea Caselor, ~ Largă 13; Pârâul Negru, ~ Stânei, Valea Mică, ~ Rece, ~ Stânei 11; Valea Albă, ~ Pietrei 10; Pârâul Adânc, ~ Morii, ~ Rece, Valea Adâncă, ~ Roșie 9; Pârâul Alb, ~ Mic, ~ Roșu, Valea Babei, ~ Cetății, ~ Dracului, ~ Lacului, ~ Mărului 8; Pârâul Cetății, ~ Pietros, ~ Râu, ~ Ursului, Valea Cerbului, ~ Cheii, ~ Poienii, ~ Popii 7; Pârâul Caprei, Râul Alb, ~ Mare, Valea Calului, ~ cu apă, ~ Hotarului, ~ Vinului 6; Pârâul Lung, ~ Satului, Râul Târgului, Valea Fânațelor, ~ Sărată, ~ Strâmbă 5; Pârâul Boului, ~ Întunecat, ~ Muntelui, ~ Porcului, ~ Repede, Râul Lung, ~ Lupului, ~ Roșu, Valea Baciului, ~ Bisericii, ~ Cireșului, ~ Comorilor, ~ Dosului, ~ Izvorului, ~ lui Mihai, ~ Morilor, ~ Muntelui, ~ Plopilor, ~ Porcului, ~ Sasului 4; Pârâul Bisericii, ~ Bradului, ~ Calului, ~ Câinelui, ~ Cărbunariilor, ~ Cerbului, ~ Corbului, ~ Frumos, ~ Lupului, ~ Mihai, ~ Noroios, ~ Popii, ~ Rusului, ~ Scurt, ~ Târgului, ~ Tulbure, ~ Țiganului, ~ Vacii, Râul Crucii, ~ Mic, ~ Poienii, Valea Băilor, ~ Bătrâna, ~ Cailor, ~ Caldă, ~ Crișului, ~ Făgetului, ~ Glodului, ~ Grecului, ~ Groșilor, ~ Iepeii, ~ Lazului, ~ lui Dan, ~ lui Ion, ~ lui Stan, ~ Luncii, ~ Muierii, ~ Pietrelor, ~ Poienilor, ~ Racilor, ~ Răchișălii, ~ Răpoasă, ~ Runcului, ~ Scurtă, ~ Socilor, ~ Stejarului, ~ Țiganului, ~ Urșilor 3; Apa Mare, ~ Neagră, ~ Roșie, Pârâul Auriu, ~ Băilor, ~ Cald, ~ Crucii, ~ cu Fagi, ~ cu Păstrăvi, ~ Cuților, ~ de la Cruce, ~ Fagului, ~ Florilor, ~ Hotarului, ~ Izvorului, ~ Laptelui, ~ Mărului, ~ Mijlociu, ~ Nou, ~ Pietrei, ~ Poienii, ~ Radului, ~ Rădăcinii, ~ Șoimului, ~ Turcilor, ~ Turnului, Râul Bisericii, ~ Boului, ~ Fânațelor, ~ Feșii, ~ Galben, ~ Grădinii, ~ Hotarului, ~ Luncanilor, ~ Negru, ~ Popii, ~**

Porcului, ~ Satului, ~ Sărăturii, ~ Șes, Valea Arșiței, ~ Aurului, ~ Bozii, ~ Bradului, ~ Caprei, ~ Carelor, ~ Căldării, ~ Câmpului, ~ Cărbunelui, ~ Cășăriei, ~ cea Mare, ~ Comenzii, ~ Copilului, ~ cu Cale, ~ Danului, ~ Fântânelor, ~ Fântâniei, ~ Fetii, ~ Florilor, ~ Frumoasă, ~ Glăjăriei, ~ Gropilor, ~ Gruuiului, ~ Iadului, ~ Izbucului, ~ Îngustă, ~ Laptelui, ~ Lată, ~ Limpede, ~ lui Ivan, ~ lui Roman, ~ Măgurii, ~ Mănăstirii, ~ Merelor, ~ Merilor, ~ Negrii, ~ Nouă, ~ Oilor, ~ Orășii, ~ Padeșului, ~ Părului, ~ Peșterii, ~ Peștilor, ~ Pleșii, ~ Podului, ~ Prisăcii, ~ Pustie, ~ Râsului, ~ Recii, ~ Rorii, ~ Sârbului, ~ Slipului, ~ Stanciului, ~ Șerpilor, ~ Șoimului, ~ Tăului, ~ Teiului, ~ Tulbure, ~ Turcului, ~ Urzicii, ~ Vadului, ~ Verde, ~ Viei 2.

Din exemplele oferite putem desprinde aproape întreaga gamă de termeni care, prin semantismul lor, relevă caracteristicile după care a fost denumită apa: **caracteristici fizice (culoare:** *alb, auriu, negru, întunecat, roșu;* **lungime:** *lung, mijlociu, scurt;* **volumul de apă:** *mare, mic, larg, sec;* **adâncime:** *adânc;* **temperatură:** *arșiță, cald, rece;* **vi-teza de curgere:** *repede;* **înfățișare:** *frumos, îngust, lat, pustiu, turbure;* **calitatea/ compoziția apei:** *sărat, dulce*), **caracteristici legate de relieful înconjurător ori spațiul străbătut:** *Valea Pietrelor, Râul Pietros;* **proprietarul apei sau al terenului prin care curge:** *Valea Bisericii, ~ lui Dan, ~ lui Ion, ~ (lui) Mihai, ~ Radului, ~ lui Stan;* **etnia consemnată în zona respectivă:** *Pârâul Rusului, Valea Turcului, Pârâul Turcilor, Pârâul/Valea Țiganului, Valea Sârbului, ~ Grecului;* **flora ținutului:** *Valea Bradului, ~ Cireșului, ~ Merilor, ~ Socilor, Pârâul cu fagi, ~ cu urzici;* **fauna din interiorul sau exteriorul apei:** *Pârâul Cerbului, ~ Corbului, ~ Lupului, ~ cu păstrăvi, Valea Peștilor, ~ Șerpilor;* **locul din care izvorăște:** *Valea Lacului, ~ Muntelui, ~ Tăului;* **situarea față de punctele cardinale:** *Valea Dosului, ~ Feții;* **detalii existente pe cursul apei:** *Valea Cheii, ~ Peșterii, ~ Poienii, ~ cu Cale, ~ Turnului, ~ Vadului;* **credințe și obiceiuri:** *Valea Comorilor, ~ Dracului;* **activități economice, sociale și culturale:** *Valea Cășăriei¹², Pârâul Cărbunariilor, Valea Cărbunelui; Valea Stânei, Pârâul Morii/ Morilor; Valea/ Pârâul Laptelui, ~ Oilor, ~ Prisăcii, Valea/ Pârâul Băilor, Valea Slipului.*

Pe de altă parte subliniem faptul că fiecare din apelativele menționate pot avea ca determinant aceleași unități lexicale: *Apa Mare / Pârâul*

¹² *Cășărie* (< *caș* + suf. -ărie) “clădire sau parte a stânei unde se prepară cașul, brânza sau cașcavalul; p. ext. stână” (DEX, s. v.).

Mare / Valea Mare, Apa Roșie / Râul Roșu, Valea Ră / Pârâul Rău, Apa Neagră / Pârâul Negru / Râul Negru / Valea Neagră, Valea Lungă / Pârâul Lung / Râul Lung, Valea Albă / Pârâu Alb / Râul Alb, Valea Sărată / Pârâul Sărat, Pârâul Porcului / Râul Porcului / Valea Porcului, Pârâul Hotarului / Râul Hotarului / Valea Hotarului, Pârâul Țiganului / Valea Țiganului, Pârâul Stânei / Valea Stânei, Pârâul Lupului / Valea Lupului etc. Aceasta înseamnă că vorbitorii percep apelativul cu aceeași semnificație de bază “apă curgătoare” și nu cu sensurile derivate adăugate ulterior.

În privința determinantului, notăm și faptul că uneori apare sub forme diferite:

- genitiv / acuzativ cu prepoziție: *Pârâul Crucii / Pârâul de la Cruce, Pârâul Fagului / ~ cu Fagi*;
- genitiv (posesiv) / nominativ: *Valea lui Mihai / Valea Mihai*;
- genitiv (cu articol postpus) / genitiv (cu articol antepus): *Valea Danului / Valea lui Dan*.

4. Concluzii

Faptele prezentate ne permit următoarele concluzii:

4.1. Hidronimia reflectă cu fidelitate întreaga evoluție a poporului și a limbii române: succesiunea de populații pe teritoriul României, simbioza poporului român, migrațiile, perioadele de ocupație, vecinii etc. Ca urmare, hidronimia devine un izvor bogat în sprijinul susținerii continuității românilor, manifestat chiar în succesiunea denumirilor pe care, uneori, unul și același râu le are de la izvor la vărsare.

De pildă *Bistrița* (moldoveană) are, în zona superioară, denumirea de *Repedea*, din apelativul *repede* (< lat. *rapidus*), iar *Bistrița* (nășăudeană) are, în același areal, numele de *Limpedia*, din apelativul *limpede* (< lat. *limpidus*). Situația nu e singulară; și *Sebeșul*, situat în partea de sud-est a Transilvaniei, este un nume unguresc (< *sebes* “repede”), în timp ce un afluent al acestui râu poartă numele de *Bistra*, care în slavă înseamnă același lucru, “repede”, iar în partea superioară a cursului, *Sebeșul* se numește *Frumoasa*, nume românesc. Schematic, situația arată astfel: *Repedea* (rom.) – *Bistrița* (sl.) – *Șieu* (magh.) – *Someș* (autohton); *Frumoasa* (rom.) – *Bistra* (sl.) – *Sebeș* (magh.) – *Mureș* (autohton).

4.2. Hidronimele vechi se găsesc într-un raport de inversă proporționalitate cu lungimea râului. Toate cele de peste 500 de km au denumiri vechi, dar numărul lor scade pe măsură ce râul își scurtează lungimea.

4.3. Multe dintre hidronimele autohtone au derivate și compuse, în-tocmai ca apelativele: *Crișul Alb*, *Crișul Repede*, *Crișul Negru*, *Crișul Pietros*; *Dunărea*, *Dunărița*; *Lotrioara*, *Lotrișor*, *Lotrița*; *Olteț*, *Oltina*, *Oltișor*; *Sirețel*, *Siretul Mic*; *Someșul Mare*, *Someșul Mic*, *Someșul Cald*, *Someșul Rece* etc.

4.4. Cu aceeași denumire sau cu una apropiată/ derivată, multe ape se regăsesc pe întreaga suprafață a țării: *Arieș* – 2 râuri, *Bistrița* – 2 (Moldova, Transilvania), *Criș* – 4 brațe ale aceluiași râu, *Ibru* – 3, *Nistru* – 2 (fluviul din R. Moldova care se varsă în Marea Neagră și un râu mic în Maramureș), *Timiș* – 2 (în Banat și în Transilvania, un afluent al Oltului), *Tisa* – 6 râuri mici situate în regiuni diferite).

4.5. Uneori, același nume acoperă un bazin întreg: *Crișul* (Alb, Negru, Repede, Pietros), *Someșul* (Unit, Mare, Mic, Cald, Rece) etc.

4.6. Referitor la structura denumirilor ce o comportă cursurile de apă de pe teritoriul României, aceasta poate fi redată în felul următor¹³:

A) Structuri simple, cu referire la:

- a) funcția denominativă (prezentă la toate cursurile de apă, indiferent de lungime): *Ampoi*, *Argeș*, *Cavnic*, *Dunăre*, *Iza*, *Mara*, *Mureș*, *Prut*, *Săsar*, *Siret*, *Someș* etc.;
- b) funcția de identificare: *Baltă*, *Izbuc*, *Izvor*, *Pârâu*, *Râu*, *Vale(a)* etc.;
- c) funcția de caracterizare: *Alba*, *Amara*, *Frumoasa*, *Galbena*, *Recea*, *Repedea*, *Sărata*, *Talburea* etc.;
- d) derivate: *Argeșel*, *Dunărea*, *Dunărița*, *Lotrioara*, *Lotrișor*, *Olteț*, *Oltina*, *Vălișoara* etc.

B) Structuri compuse, cu referire la:

- a) apelativul care identifică tipul de apă (*apă*, *baltă*, *fluviu*, *izvor*, *pârâu*, *râu*, *vale* etc.) + termen:
 - denominativ: *Apa Baicului* (pârâu în Maramureș), *Balta Iezerului* (mlaștină în Maramureș), *Fluviul Dunărea*, *Izvorul Băilor* (pârâu în Maramureș), *Pârâul Măgurii*, *Râul*

¹³ O analiză asemănătoare face și Magdalena Kiss, pentru Bazinul Crișurilor, în Felecan O. (ed.) (2013: 329-338).

Bistra, Râul Ieudului, Valea lui Todor (pârâu în Maramureș) etc.;

- de caracterizare: *Izvorul Alb* (pârâu cu apă caldă, în Maramureș), *Pârâul Rece, Pârâul Arșița, Pârâul Apa Acră* (în Botiza, Maramureș), *Pârâul Sterp* (pârâiaș care seacă vara), *Valea Largă, Valea Mare* etc.;

b) termenul denominativ + termenul de caracterizare: *Cricovu Dulce, Crișul Negru, Crișul Repede, Someșul Cald, Someșul Mare, Someșul Mic*.

4.7. Situația pe care am evidențiat-o se regăsește și în celelalte limbi romanice. Pierre-Henri Billy, de pildă, face, pentru toponimia franceză în general, o clasificare asemănătoare, atât din punct de vedere structural, cât și al straturilor etimologice: substrat (pre-indo-european, indo-european), [strat] latin și superstrat (germanic, normand, arab, grec, galloroman) (2008: 2988-2993).

Bibliografie

- Băltăceanu, Maria-Francisca. 1976. Concordanțe lexicale armeano-daco-moesiene. În *Studii de tracologie* I. București.
- Billy, Pierre-Henri. 2008. Histoire interne du français: onomastique. În Ernst *et alii* 2008, 2982-2997.
- Bolocan, Gheorghe; Șodolescu Silvestru, Elena; Burci, Iustina & Toma, Ion. 2010. *Dicționarul entopic al limbii române* (vol. I-II). Craiova: Editura Universitaria.
- Brâncuș, Grigore. 1985. În legătură cu originea consoanei ș în română. *SCL* 5: 369-371.
- Brâncuș, Grigore. 1995. *Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române*. București: Institutul Român de Tracologie.
- Dan, Ilie. 2003. *Probleme de filologie română. Orientări și repere*. Iași: Editura Timpul.
- Dicționar enciclopedic* (DE). 1993-2007. București: Editura Enciclopedică (7 vol.).
- Dicționar explicativ al limbii române* (DEX). 1998. București: Editura Academiei.
- Drăganu, Nicolae. 1933. *Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei și a onomasticeii*. București.
- Eremia, Anatol. 1986. *Tainele numelor geografice*. Chișinău: Editura Știința.

- Eremia, Anatol. 2014. Hidronimia Basarabiei. Originea și semnificația numelor de râuri. *Limba română* XXIV(1). <http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2370> [Accesat 01/01/2015].
- Ernst, Gerhard; Gleßgen, Martin-Dietrich; Schmitt, Christian & Schweickard, Wolfgang (ed.). 2008. *Romanische Sprachgeschichte. Histoire linguistique de la Roumanie. Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen. Manuel international d'histoire linguistique de la Roumanie*. Berlin/ New York: Walter de Gruyter, 3. Teilband/ Tome 3.
- Felecan, Nicolae. 2011. Între lingvistică și filologie. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Felecan, Oliviu (ed.). 2013. *Proceedings of the Second International Conference on Onomastics "Name and Naming". Onomastics in Contemporary Public Space*. Cluj-Napoca: Editura Mega/Editura Argonaut.
- Franga, Liviu. 1981. Pe marginea unor hidronime din Dacia. *SCL* XXXII (6): 621-626.
- Frățiță, Vasile. 2011. *Toponimie și dialectologie*. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Giurescu, Constantin C. & Giurescu, Dinu C. 1971. *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*. București: Editura Albatros.
- Graur, Al. 1972. *Nume de locuri*. București: Editura Științifică.
- Ioniță, Vasile. 1982. *Nume de locuri din Banat*. Timișoara: Editura Facla.
- Iordan, Iorgu. 1963. *Toponimia românească*. București: Editura Academiei.
- Istoria limbii române* (ILR II), vol. II. 1969. București: Editura Academiei.
- Ivănescu, G. 1958. Origine pre-indo-européene des noms du Danube. În *Contributions linguistiques*. București, 125-137.
- Ivănescu, G. 1965. Un hidronim românesc de origine dacică. *AUT* III: 267-271.
- Ivănescu, G. 1980. *Istoria limbii române*. Iași: Editura Junimea.
- Kiss, Magdalena. 2013. Analiza funcțional-semantică a hidronimelor românești din bazinul Crișurilor. În Felecan O. (ed.). *Proceedings of the Second International Conference on Onomastics "Name and Naming". Onomastics in Contemporary Public Space*. Cluj-Napoca: Editura Mega/Editura Argonaut, 329-338. http://onomasticafelecan.ro/iconn2/proceedings/3_09_Kiss_Magdalena_ICONN_2.pdf [Accesat 01/01/2015].
- Macrea, D. 1970. *Studii de lingvistică română*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Moldovanu, Dragoș. 1982. Etimologia numelui Moldova. *AnL* XXVIII: 5-61.
- Nădișan, Ioan & Bandula, Octavian 1980. *Maramureș. Ghid turistic al județului*. București: Editura Sport-Turism.
- Oros, I. 1996. *Studii de toponimie*. Cluj-Napoca: Editura ICPIAF.
- Pătruț, I. 1974. *Studii de limba română și slavistică*. Cluj: Editura Dacia.
- Petrovici, E. 1964. *Istoria poporului român oglindită în toponimie*. București.

- Petrovici, Emil. 1970. *Studii de dialectologie și toponimie*. București.
- Philippide, Alexandru. 1923 (I), 1927 (II). *Originea românilor*. Iași.
- Poghirc, C. 1974. L'Hydronimie roumaine. *Linguistique balkanique* XVII(3): 35-63.
- Pușcariu, Sextil. 1974. *Cercetări și studii*. București: Editura Minerva.
- Pușcariu, Sextil. 1976. *Limba română I Privire generală*. București: Editura Minerva.
- Rosetti, Al. 1978. *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea* (ediția a II-a). București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Saramandu, Nicolae (ed.). 2005. *Dicționarul Toponimic al României. Muntenia (DTRM), vol. 1, A-B*. București: Editura Academiei Române.
- Slușanschi, Dan. 1976. Tisa-Timiș-Prahova. În *Studii de tracologie I*. București.
- Tănase, Eugen. 1963. Olt, Olteț, occitan Olt, Oultet. *Revue Internationale d'Onomastique* XV: 195-209.
- Tomescu, Domnița. 2008. Histoire interne du roumain: onomastique. În Ernst et alii 2008, 2721-2730.
- Vișovan, Ștefan. 2005. *Monografia toponimică a Văii Izei*. Cluj-Napoca: Editura Mega/Editura Argonaut.
- Xenopol, A. D. 1985. *Istoria românilor* (ediția a IV-a). București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- ro.wikipedia.org/wiki/hidronimia_romaniei
- ro.wikipedia.org/wiki/lista_raurilor_din_romania

